ISBN - 978-93-82995-62-3

सामाजिक शास्त्रातील संशोधन पद्धती

(Research Methodology in Social Sciences)

संपादक

प्राचार्य डॉ. बाळ कांबळे

सहसंपादक

प्रा. डॉ. दत्तात्रय चौधरी   प्रा. डॉ. संतोष लगड

Scanned with CamScanner

इतिहास व वसाहतवादी लेखन प्रवाह

डॉ.चौधरी डी,एम
(इतिहास विभागप्रमुख)
दादा पाटील महाविद्यालय,कर्जत
जि.अहमदनगर

संगिता निवृत्ती पाटील
(Ph.D संशोधक विद्यार्थीनी)
नेहरु सामाजिक शास्त्र विभाग,
टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ,पुणे

प्रास्ताविक :—

इतिहास हि संकल्पना मानवाच्या घडामोडीशी निगडीत आहे. ज्यावेळी पृथ्वी वर मान प्राणी अस्तित्वात आला तेव्हा पासून मानवाचा इतिहासाशी संबंध आला. मानवाने आपला विका कसा टप्याटप्याने केला.त्याचाच आढावा म्हणजे इतिहास होय. इतिहास म्हणजे केवळ घटनाची जं नाही तर त्या घटनाचा संगोपाग घेतलेला शोध होय. गतकाळात जे घडले ते जसेच्या तसे सांग म्हणजे इतिहास होय.भूतकाळात डोकावने आजच्या वर्तमान काळाचे अकलन करण्यासाठी परिपु ठरते. त्या शिवाय भविष्याचे रेखाटन करता येणार नाही. म्हणून इतिहास म्हणजे भूतकाळ,वर्तम व भविष्य यांची एक अतुट साखळी होय. हेन्री स्टील कॉमेजर हा इतिहासकार म्हणतो,इतिहासा ज्ञान नसलेला समाज हा स्मृतिभ्रंश झालेल्या माणसा सारखा असतो.मानवी जीवनातला गतका म्हणजे लक्षवधी वर्षांच्या वाटचालीचा आलेख आहे. जर्मन विचारवंत हर्डर असे प्रतिपाद करतो 'इतिहास म्हणजे घटनांची साखळी होय' वर्तमान जीवनात काय आणि गतकालीन जीवनात क निरनिराळ्या घटना घडतात व या घटनाची साखळी तयार होते. त्यातूनच जीवन साकारात जा तेव्हा जीवन समजून घ्यायला घटनांची ही मालिका अभ्यासने खरोखर उपयुक्त ठरते. हिरोडॉट इतिहास म्हणजे काय? हे सांगताना गतकालीन घटनांना महत्वाचे स्थान दिले आहे. गतकाल अविस्मरणीय घटनांचा शोध म्हणजे इतिहास होय.जॉन सिली हा इतिहासशास्त्रज्ञ व विचार भूतकाळातील घटनांचा मागोवा घेताना असे म्हणतोकि भूतकाळातील राजकारण म्हणजेच इतिह होय. भूतकाळातील राजघराणी, त्यांची साम्राज्ये,त्यांनी केलेलेसंघर्ष,लढाया,सुधारणा,धर्मप्रसार इतिहासातील प्रमुख अभ्यास विषय ठरतो. थोडक्यात मानव हाच इतिहासाचा प्रमुख हिरो असले दिसून.

इतिहास संशोधनात पुराव्याला महत्वाचे स्थान :—

भारतामध्ये प्राचीन मध्ययुगीन काळामध्ये जे इतिहास लेखन झाले. त्याला शास्त्रीय स्व प्राप्त झालेले नव्हते. पण भारतामध्ये आधुनिक काळात शास्त्रीय पध्दतीने इतिहास लेखन केले गे सन १८१८ ला पेशव्यांचा पराभव झाला. व मुंबई ईलाख्याचा पहिला गर्व्हनर जनरल लॉर्ड मा स्टुअर्ट एलफिन्स्टन झाला.त्यावेळेस साताराच्या प्रतापसिंह महाराजांच्या दरबाराची जबाबदारी रेसि म्हणून ग्रँट डफ वर सोपविण्यात आली त्यावेळेस ग्रँट डफने मराठयांच्या कागद पत्राच्या ढीगा हात घातला पण त्याला फार्सी भाषा येत असल्यामुळे त्याने मराठयांच्या अनेक कागदपत्राचे वा करुन त्याने कागदाचा ढीगारा विरकटला व त्यातून जो इतिहास साकारला त्याचे नाव ३ 'भ्पेजवतल वf डंतंजीं' अशा प्रकारे कागद पत्राला इतिहासात महत्वाचे स्थान प्राप्त झाले. त ग्लासगो अकादमी व पॅरिस विद्यापीठात शिक्षण घेतलेला विल्यम हंटर आपल्या कारकि श्रीगेणशा बंगाल मध्ये करतो. बंगालसंबंधीचे लेखन,आकडेवारीचे २०खंड,१२८स्थानिक गॅझेटि

ISBN-978-93-82995-62-3

Scanned with CamScanner